

رسالة محمد

١٥٤

١٥٤

شاخصه های غزل نو با تکیه بر اشعار
سیمین بهبهانی، حسین منزوی و محمد علی بهمنی

استاد راهنما: پرفسور فاطمه مدرسی

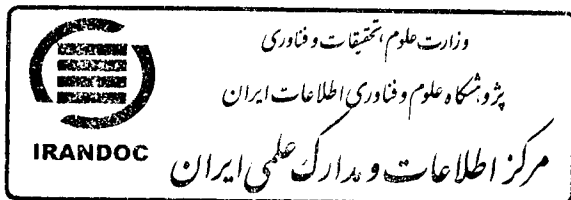
دانشکده ی ادبیات و علوم انسانی
گروه زبان و ادبیات فارسی

۱۳۸۸

پایان نامه برای دریافت درجه ی کارشناسی ارشد

۱۳۸۸ / ۱۱ / ۱۱

رقیه کاظم زاده

۱۴۸۸۵۴

تقدیم به:

مادر، همسر و فرزندم

قدردانی:

حمد و آفرین بر ذات جهان آفرین که به ما قدرت اندیشیدن فرمود، تا اشرف مخلوقات خطابش کنند و تسبیح لایتناهی بر آستان او، که برای رسیدن بشر به سربلندی و عزت، هستی را با حکمت و دانش، توأم ساخته است. و درود بی پایان بر ختم پیامبران و اهل بیت و پاکان، که حجت خدا به دست ایشان تمام گردید.

در آغاز از راهنمایی های دلسوزانه ی استاد راهنمای گرامیم، سرکار خانم پرفسور فاطمه مدرسی، که بنده را در امر تدوین این رساله یاری نمودند، کمال امتنان را دارم. از هیأت محترم داوران، جناب آقای دکتر محبوب طالعی، دکتر بهمن نزهت و نماینده ی محترم تحصیلات تکمیلی، جناب آقای دکتر مسعود بیات، که زحمت داوری این رساله را تقبل فرمودند، تشکر می نمایم. همچنین زحمات ارزنده ی استاد بزرگوارم جناب آقای رحمان خورشیدی را قدر می نهم، که با افاضات علمی و معرفتی خود، در طی این مسیر همواره یاری رسان بنده بودند. از اساتید دوره ی کارشناسی ارشدم، آقایان دکتر محمد حسین خان محمدی، دکتر محمد امیر عبیدی نیا، دکتر رحیم کوشش، دکتر علیرضا مظفری، که از تجربه های موفق ایشان بهره ها برده ام، سپاسگزارم.

چکیده:

این رساله، پژوهشی پیرامون شاخصه های اصلی غزل نو است. غزل نو به دنبال ظهور شعر نو، از اوایل دهه ی چهل پا به عرصه ی ظهور نهاد، و در شعر شاعران نوپردازی نظیر سیمین بهبهانی، حسین منزوی و محمد علی بهمنی به اوج خود رسید. پس از مقدمه در فصل نخست این رساله، در فصل دوم، از شکل گیری غزل، اینکه چگونه اساس ماندگاری خود را بر پایه های اشعار غنایی استوار ساخته است، بحث شده است. در فصل سوم، خواننده با انواع سبک های قالب غزل تا قرن سیزدهم آشنا می گردد. محور اساسی فصل چهارم را، چگونگی ظهور شعر نو در بر می گیرد. در فصل پنجم، به انواع غزل معاصر از نهضت مشروطه تا زمان شکل گیری غزل نو اشاره می شود. عناصر سازنده ی غزل نو، موضوع شش فصل بعدی است، این فصل ها به بررسی تصویر، موسیقی، زبان، مضمون و فرم در غزل نو می پردازد. در عناصر مذکور، نوآوری هایی صورت گرفته است که موجب تفاوت غزل نو با غزل کلاسیک گشته است. ذکر این نوآوری ها و تفاوت ها به عنوان هدف غایی نگارنده، مورد پژوهش قرار گرفته است.

واژگان کلیدی: غزل نو، بهبهانی، منزوی، بهمنی، تصویر، مضمون، فرم، وزن

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۲.....	فصل اول: مقدمه.....
۲.....	تعریف مسأله.....
۲.....	هدف و انگیزه.....
۲.....	پیشینه ی تحقیق.....
۳.....	روش تحقیق.....
۳.....	اجزای تحقیق.....
۴.....	سال شمار حوادث زندگی سیمین بهبهانی.....
۵.....	سال شمار حوادث زندگی حسین منزوی.....
۶.....	سال شمار حوادث زندگی محمد علی بهمنی.....
۹.....	فصل دوم: از غنا تا غزل.....
۹.....	قدمت غنا.....
۱۰.....	شعر غنایی.....
۱۰.....	شعر و موسیقی.....
۱۲.....	تاریخ شعر غنایی.....
۱۵.....	غزل.....
۱۷.....	کاربرد گوناگون غزل:.....
۱۷.....	۱- کاربرد غزل به معنی شعر ملحون.....
۱۸.....	۲- کاربرد غزل به معنی تغزل.....
۱۹.....	۳- کاربرد غزل به عنوان یک قالب شعری.....
۲۳.....	فصل سوم: سبک غزل.....
۲۳.....	سبک خراسانی.....
۲۳.....	سبک عراقی.....
۲۳.....	سبک هندی.....

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۲۴	دوره ی بازگشت ادبی.....
۳۱	فصل چهارم: ظهور شعر نو.....
۳۲	نهضت مشروطه.....
۳۲	نخستین شعر نوی فارسی.....
۳۵	شاعران دوره ی مشروطه.....
۳۶	مضمون شعر مشروطه.....
۴۰	پایان مشروطه و ظهور نیما.....
۴۸	چهره های شاخص شعر معاصر.....
۵۴	فصل پنجم: انواع غزل از نهضت مشروطه تا زمان شکل گیری غزل نو.....
۵۴	غزل مشروطه.....
۵۵	غزل سنتی معاصر.....
۵۵	غزل میانه.....
۵۶	غزل نو.....
۵۸	فصل ششم: تصویر ۱ و شیوه های توصیف.....
۵۸	مقدمه.....
۶۰	بررسی تصویر از نظر مضمون:.....
۶۰	۱- تصویر از نظر مضمون در غزل گذشته.....
۶۰	۲- تصویر از نظر مضمون در غزل نو.....
۶۲	بررسی تصویر از نظر محور:.....
۶۲	۱- تصویر از نظر محور در غزل گذشته.....
۶۲	۲- تصویر از نظر محور در غزل نو.....
۶۶	شیوه های توصیف:.....
۶۶	مرحله ی اول، مرحله ی شاعر و طبیعت بی جان.....

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

۶۷.....	مرحله ی دوم، مرحله ی شاعر و طبیعت جاندار.....
۷۴.....	مرحله ی سوم، وحدت شاعر و طبیعت:.....
۷۵.....	۱- آمیختگی شاعر با طبیعت.....
۷۹.....	۲- اشیا.....
۸۱.....	۳- جانداران.....
۸۶.....	فصل هفتم: تصویر ۲ (تشبیه، کنایه، تلمیح).....
۸۶.....	تشبیه:.....
۸۶.....	مقدمه.....
۸۷.....	تشبیه فشرده.....
۹۷.....	تشبیه گسترده.....
۱۰۰.....	کنایه:.....
۱۰۰.....	مقدمه.....
۱۰۰.....	کنایه های مستعمل گذشته.....
۱۰۲.....	کنایه های امروزی.....
۱۰۹.....	تلمیح:.....
۱۰۹.....	مقدمه.....
۱۰۹.....	تلمیحات قرآنی.....
۱۱۵.....	تلمیحات دینی.....
۱۱۹.....	تلمیحات اساطیری.....
۱۲۵.....	تلمیحات تاریخی.....
۱۲۷.....	تلمیحات مرکزی.....
۱۳۴.....	فصل هشتم: موسیقی.....
۱۳۴.....	مقدمه.....

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۳۶.....	وزن.....
۱۳۸.....	اوزان ابداعی
۱۴۲.....	اوزان با سابقه ولی کم استعمال.....
۱۴۴.....	قافیه.....
۱۴۷.....	ردیف.....
۱۵۱.....	فصل نهم: زبان.....
۱۵۱.....	مقدمه.....
۱۵۱.....	واژگان:.....
۱۵۲.....	واژگان قدیمی، اما ممنوع الورد در شعر.....
۱۵۵.....	واژگان امروزی.....
۱۶۰.....	واژگان ابداعی:
۱۶۱.....	اسم مرکب.....
۱۶۴.....	اسم مشتق.....
۱۶۷.....	اسم مشتق، مرکب.....
۱۶۹.....	صفت مرکب.....
۱۷۲.....	صفت مشتق.....
۱۷۵.....	صفت مشتق، مرکب.....
۱۷۹.....	فصل دهم: مضمون.....
۱۷۹.....	مقدمه.....
۱۷۹.....	مضامین عاشقانه (عشق شخصی).....
۱۸۴.....	مضامین عاشقانه، اجتماعی (عشق فرا شخصی).....
۱۸۸.....	مضامین سیاسی، اجتماعی.....
۱۹۷.....	فصل یازدهم: فرم.....

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۹۷	مقدمه.....
۱۹۹	۱- نوشتن غزل به صورت شعر نیمایی:.....
۲۰۰	کانکریت یا دیداری کردن شعر.....
۲۰۲	انتقال اندیشه.....
۲۰۳	برجسته سازی واژگان.....
۲۰۴	۲- روایت و بیان مکالمه در غزل.....
۲۰۹	۳- آوردن قالب شعری دیگر در درون غزل.....
۲۱۰	۴- فصل بندی در غزل.....
	فصل دوازدهم:
۲۱۵	نتیجه.....
۲۱۸	منابع و مأخذ.....
۲۲۳	چکیده ی انگلیسی.....

فصل اوّل

* مقدمه:

- تعریف مسأله
- هدف و انگیزه
- روش تحقیق
- پیشینه ی تحقیق
- سال شمار حوادث زندگی سیمین بهبهانی
- سال شمار حوادث زندگی حسین منزوی
- سال شمار حوادث زندگی محمد علی بهمنی

مقدمه

شاعران معاصر پس از غوطه وری در شعر نو و طبع آزمایی در آن وادی احساس نمودند، که توده ی مخاطبان، شعر بدون وزن را، شعر نمی دانند. و این نوع شعر را نوعی کلام مثنوی می نامند. به همین دلیل رو به سوی قالبهای قدیمی نهادند. از این میان، غزل را که با داشتن موسیقی و تعداد ابیات مناسب و قدرت انعطاف پذیری، تمام حالات شاعرانه و موضوعات شعری را بر می تابد، انتخاب نمودند. و برای باغبانی سنت ریشه دار ایرانی و پاسخ به نیاز توده های بی نام و نشان، دوباره به آغوش غزل باز گشتند. اما روح تکاپوگر نو غزل پردازان، در مرحله ی سنت متوقف نشد، و راه هموار سنت را در سنگلاخ مدرنیسم یافتند، و بدین سان پیوندی عمیق بین سنت و مدرنیسم برقرار نمودند. و به دنبال پرواز، تحول و خلاقیت به دنیای نوین گریز زدند. از همین رو غزل بعد از نیا، که ارادت خالصانه ی نیستانی را با خود داشت، پس از عبور از غزل سایه، در شعر شاعرانی چون سیمین بهبهانی، حسین منزوی و محمد علی بهمنی حیاتی تازه پیدا کرد.

تعریف مسأله:

از آغاز دهه ی چهل شاعرانی نوپرداز تحولات بنیادینی در عناصر غزل ایجاد نمودند. و تا حد امکان سعی کردند، از سنت های غزل کلاسیک پیروی نکنند. در این راه گام های بسیار مؤثری را نیز برداشتند، که موجب شکل گیری «غزل نو» شد. در تحقیق حاضر، با بررسی و تحلیل عناصر سازنده ی غزل نو، شاخصه های اساسی این نوع غزل مشخص می گردد، و سعی شده، تا مصادیق اصلی همراه با شواهد شعری منطبق با همان موضوع ارائه گردد.

هدف و انگیزه:

هدف نگارنده در این پژوهش، مقایسه ی غزل امروز با غزل شاعران بزرگ شعر و ادب کهن فارسی نبوده، بلکه سعی بر این بوده، که قدمی در راه آشنایی با غزل نو بردارد، و تغییرات ایجاد شده در غزل امروز را نسبت به غزل سنتی بیان نماید.

پیشینه ی تحقیق:

تا کنون درباره ی موضوع رساله، منبع جداگانه و یا کتابی به طور مستقل تألیف نشده است. از آن جا که وجود بسیاری از نوآوری ها در غزل نو، در پی تحولات شعر نو بوده، و در برخی از کتاب ها به این تحولات اشاره شده است، نگارنده از برخی از آن ها بهره برده است، که اسامی آنها به شرح ذیل می باشد:

۱- گونه های نوآوری در شعر معاصر ایران، از دکتر کاووس حسن لی

۲- چشم انداز شعر معاصر ایران، از سید مهدی زرقانی

۳- تحوّل شعر فارسی، از زین العابدین مؤتمن

و سه کتاب ارزشمند دیگر که مطالعه ی آنها، انگیزه ی تحقیق روی موضوع رساله را موجب شده است، به ترتیب ذیل می باشد:

۱- سیر تحوّل غزل فارسی، نوشته ی دکتر محمدرضا روزبه

۲- زنی با دامنی شعر، از علی دهباشی (جشن نامه ی سیمین بهبهانی)

۳- کسی هنوز عیار تو را نسنجیده است، نوشته ی علیرضا قزوه (جشن نامه ی محمّد علی بهمنی)

روش تحقیق:

برای تدوین این رساله، از شیوه ی کتابخانه ای بهره گرفته شده است. ابتدا کلیّاتی در مورد غزل کلاسیک، شعر نو و غزل معاصر مورد مطالعه و فیش برداری قرار گرفته و بعد نمونه ها تحلیل، و نتایج حاصل از آنها در فصل بندی های صورت گرفته در رساله، شرح داده شده است.

اجزای تحقیق:

رساله ی حاضر شامل نه فصل می باشد:

در فصل اوّل، تعریف مسأله، پیشینه ی تحقیق، روش تحقیق، اجزای تحقیق و سال شمار حوادث زندگی سیمین بهبهانی، حسین منزوی و محمّد علی بهمنی بیان شده است.

فصل دوم، به شکل گیری غزل، اینکه چگونه اساس ماندگاری خود را بر پایه های اشعار غنایی استوار ساخته است، همچنین قدمت غنا، اشعار غنایی و کاربرد غزل به معانی گوناگون از جمله: غزل به معنی شعر ملحون، غزل به معنی تغزل، و در نهایت غزل به عنوان قالب شعری، مورد بررسی قرار گرفته است.

در فصل سوم، خواننده با انواع سبک های شعری آشنا می گردد. این فصل نشان می دهد: غزل های اندک سروده شده تا قرن ششم، در سبک خراسانی جای می گیرند. از قرن هفتم تا اواخر قرن دهم، سبک عراقی است، که سبک غالب برای غزل است. از اواخر قرن دهم، سبک هندی جایگزین سبک عراقی می شود. قرن های دوازدهم و سیزدهم، زمان بازگشت سبک غزل به شیوه ی عراقی است، اما در قرن چهاردهم، در سروده های شاعران معاصر، سبک مشخصی دیده نمی شود.

فصل چهارم، به چگونگی ظهور شعر نو می پردازد.

فصل پنجم، در یک چشم انداز عمومی، غزل معاصر را از زمان مشروطه تا زمان شکل گیری غزل نو، به چهار دسته کلی تقسیم می نماید: غزل مشروطه، غزل سنتی معاصر، غزل میانه و غزل نو. شش فصل بعدی، مباحث اصلی رساله را شامل می شود، که بررسی عناصر سازنده ی غزل نو - تصویر، موسیقی، زبان، مضمون و فرم - را در بر می گیرد.

سال شمار حوادث زندگی سیمین بهبهانی:

.....۱۳۰۶/۴/۲۸	تولّد در تهران
.....۱۳۰۹	جدایی پدر و مادر، رفتن به کودکانستان آمریکایی در تهران
.....۱۳۱۲	رفتن به مدرسه ی ابتدایی ناموس
.....۱۳۱۷	گرفتن گواهی نامه ی پایان تحصیلات دبستان
.....۱۳۱۹	پایان دوره ی اوّل دبیرستان
.....۱۳۲۱	پایان دوره ی دوم دبیرستان
.....۱۳۲۴	رفتن به مدرسه ی عالی مامایی
.....۱۳۲۵	اخراج از مدرسه ی مامایی
.....۱۳۲۶/۹/۲۵	تولّد اوّلین فرزند (علی)
.....۱۳۲۸/۳/۱۱	تولّد دومین فرزند (حسین)
.....۱۳۳۰	انتشار اوّلین کتاب با نام سه تار شکسته (شعر و دو داستان کوتاه)، اوّلین دیدار با نیما یوشیج
.....۱۳۳۱	گرفتن مدال بین المللی صلح به خاطر نوشتن شعر ناشناس
.....۱۳۳۳/۴/۲۹	تولّد دخترش امید
.....۱۳۳۵	انتشار مجموعه ی شعر «جای پا»
.....۱۳۳۶	انتشار مجموعه ی شعر «چلچراغ»
.....۱۳۳۷	رفتن به دانشکده ی حقوق دانشگاه تهران
.....۱۳۴۱	انتشار مجموعه ی شعر «مرمر»
.....۱۳۴۸	جدایی از همسر
.....۱۳۴۹	ازدواج با منوچهر کوشیار

- ۱۳۵۰.....کشف وزن های تازه در غزل
- ۱۳۵۲.....انتشار مجموعه ی شعر «رستاخیز»
- ۱۳۶۰.....انتشار مجموعه ی شعر «خطی ز سرعت و آتش»
- ۱۳۶۲.....مرگ نوه اش، ارژن و انتشار مجموعه ی شعر «دشت ارژن»
- ۱۳۶۳.....مرگ همسرش، منوچهر کوشیار
- ۱۳۷۰.....انتشار همزمان هفت کتاب سیمین (جای پا، چلچراغ، مرمز، رستاخیز، خطی ز سرعت و آتش، دشت ارژن و آن مرد، مردِ همراهم)
- ۱۳۷۱.....انتشار مجموعه ی شعر «کاغذین جامه»
- ۱۳۷۲.....انتشار ویژه نامه ی سیمین در دانشگاه کلمبیا
- ۱۳۷۴.....انتشار مجموعه ی شعر «یک دریچه آزادی»، انتشار گزینه ی غزل های سنتی «عاشق تر از همیشه بخوان» و انتشار گزینه ی غزل های نوآیین «کولی و نام و عشق»
- ۱۳۷۵.....انتشار مجموعه ی داستان «با قلب خود چه خریدم؟»
- ۱۳۷۷.....انتشار مجموعه ی شعر «جای پا تا آزادی»
- ۱۳۷۷/۴/۵.....برگزیده شدن به عنوان زن سال، توسط بنیاد جهانی پژوهش های زنان، انتشار ویژه نامه ی شماره ی ۱۰ دفتر هنر در باره ی سیمین در نیوجرسی
- ۱۳۷۸.....انتشار کتاب «یاد بعضی نفرات»، «از سال های آب و سراب»، اعطای جایزه ی لیلیان هیلمن/دانشیل هامت به سیمین، توسط سازمان نظارت بر حقوق بشر، گرفتن مدال کارل فول اوسی تیسکی از سازمان جهانی حقوق بشر، انتشار شماره ۸ و ۹ مجله ی «آوا»، ویژه ی سیمین در سوئد
- ۱۳۷۹.....انتشار مجموعه ی شعر «یکی مثلاً اینکه»، انتشار مجموعه ی داستان «کلید و خنجر»، انتشار ترجمه ی آلمانی شعر سیمین در آلمان، در کتاب «آن سوی واژه ها»
- ۱۳۸۲.....انتشار مجموعه ی اشعار
- سال شمار حوادث زندگی حسین منزوی:**
- ۱۳۲۵.....تولد
- ۱۳۵۰.....انتشار مجموعه ی شعر «حنجره ی زخمی تغزل»، (دفتر غزل ها و شعرهای آزاد، یک مثنوی، رباعی و دو بیتی)، گرفتن جایزه ی ادبی فروغ فرخ زاد

- ۱۳۵۸.....انتشار منظومه ی «صفرخان»، (یک شعر بلند نیمایی)
 ۱۳۷۱.....انتشار مجموعه ی شعر «با عشق در حوالی فاجعه»، (شامل حدود صد

غزل)

- ۱۳۷۳..... انتشار مجموعه ی شعر «از شوکران و شکر»، (شامل ۱۴۵ غزل)
 ۱۳۷۷..... انتشار مجموعه ی شعر «از کهریا و کافور»، (شامل غزل های تازه و قبلی

شاعر)

- ۱۳۷۹.....انتشار مجموعه ی اشعار نیمایی «با عشق تاب می آورم»
 ۱۳۷۶.....انتشار مجموعه ی شعری «از ترمه و تغزل»، (برگزیده ای از مجموعه های

اشعار قبلی)

- ۱۳۷۴.....انتشار مجموعه ی شعری «با سیاوش از آتش»، (برگزیده ای از غزل های

- چهار مجموعه ی اشعار «حنجره ی زخمی تغزل»، «از شوکران و شکر»، «با عشق در حوالی فاجعه» و «از کهریا و کافور»

- ۱۳۸۱..... انتشار مجموعه ی شعری «از خاموشی ها و فراموشی ها»

- ۱۳۸۳.....وداع دار فانی

- ۱۳۸۴..... انتشار مجموعه ی شعری «همچنان از عشق»

سال شمار حوادث زندگی محمد علی بهمنی:

- ۱۳۲۱..... تولد در دزفول

- ۱۳۲۸.....شروع کار در چاپ خانه

- ۱۳۳۱.....چاپ اولین شعرش در مجله ی روشنفکر

- ۱۳۵۰.....انتشار اولین دفتر شعرش، «باغ لال»

- ۱۳۵۱.....انتشار دومین دفتر شعرش، «در بی وزنی»

- ۱۳۵۲.....هجرت به هرمزگان

- ۱۳۵۵.....انتشار «عامیانه ها»

- ۱۳۵۶.....انتشار «گیسو، کلاه، کفتر»، شعرهایی برای کودکان

- ۱۳۶۹.....انتشار مجموعه ی شعری «گاهی دلم برای خودم تنگ می شود»

۱۳۷۰.....همکاری با مرکز صدا و سیمای خلیج فارس و ارائه ی برنامه ی صفحه

ی شعر

۱۳۷۴.....آغاز همکاری با هفته نامه ی «ندای هرمزگان»، به عنوان مسئول صفحه

ی ادبی «تنفس در هوای شعر»

۱۳۷۷.....انتشار مجموعه ی شعری «شاعر شنیدنی است»

۱۳۷۸.....دریافت تندیس «خورشید مهر»، به عنوان برترین غزل سرای ایران

۱۳۷۹.....انتشار «گزیده ی ادبیات معاصر»

۱۳۸۲.....انتشار کتاب «این خانه، واژه های نسوزی دارد»

داوری بیش از ۳۰ کنگره و جشنواره ی شعر کشوری، خوانش و بررسی ده ها مجموعه از شاعران مطرح

کشور، با نام مستعار «چی چی کا» و ...

فصل دوم

* از غنا تا غزل:

- قدمت غنا

- شعر غنایی

- شعر و موسیقی

- تاریخ شعر غنایی

- غزل

- کاربرد گوناگون غزل:

۱- کاربرد غزل به معنی شعر ملحون

۲- کاربرد غزل به معنی تغزل

۳- کاربرد غزل به عنوان یک قالب شعری

از غنا تا غزل

غنا در لغت، یعنی سرود و آواز خوانی و در اصطلاح ادبی به اشعاری گفته می‌شود، که عواطف و احساسات شخصی را بیان نماید. احساساتی که از انگیزه‌های درونی شاعر نشأت گرفته باشد. «منظومه‌های غنایی چنان که از اسم آن هویداست، اشعاری است که برای بیان احساسات انسانی از عشق و دوستی و مکاره و نامرادی‌ها و هر چه روح آدمی را متأثر می‌کند، پرداخته آمده و همواره نظر شاعر، آن بوده است که با موسیقی و ترنم و آواز یا زمزمه‌ای که در آن آهنگی باشد، توأم گردد. البته این فطرت آدمی است که در هنگام شادمانی و غم یا ... برای خود زمزمه‌ای داشته و اگر شادمان است دیگران را در مسرت خویش شریک سازد، و اگر غم زده و گرفته خاطر است، از آن تاکلمات، با بازگو کردن آنها بکاهد، و بار اندوه خویش را سبک‌تر سازد.»^۱

قدمت غنا

سروده‌هایی که از بین آثار کشف شده توسط باستان شناسان مصری از اهرام مصر به دست آمده، بیان گر قدمت چهارهزار و شش صد ساله‌ی اشعار غنایی است. بنابراین، شعر غنایی را با سابقه‌ای هزاران ساله می‌توان از قدیمی‌ترین اشعار دانست. تصنیف‌ها و قول‌های عاشقانه‌ی غنایی عرب‌ها که با دف و مزمار خوانده می‌شدند و رواج این گونه اشعار در میان چادرنشینان اعراب، نشان گر این است که ادبیات عرب از زمان‌های بسیار قدیم دارای شعر غنایی بوده است. «شاعران عرب از قدیم به موسیقی کلمات توجه بسیاری داشته‌اند، مثلاً اعشی در این بیت مسأله‌ی جناس را به مرزی رسانده است، که بعضی از اهل ادب آن را جنون شمرده‌اند:

وَقَدْ غَدَوْتُ إِلَى الْحَانُوتِ يَتَّبِعُ

شَاوِ شَلُولٍ مِثْلُ شُلُشْلٍ شَوْلٍ»^۲

برخی را عقیده بر این است که اشعار غنایی در ادبیات عرب در ابتدا توسط ابن هیدام یا مهلهل و امرؤالقیس سروده شده است. «آنچه در آن تردید نیست، این است که غزل عرب دنباله‌ی یکی از گونه‌های زنده و جاندار اشعار و تصنیف‌های عاشقانه‌ی شتربانان آن دیار است. با این شرح می‌توان گفت: این گونه تغزّل‌ها در اصل نوعی بدیهه گویی بوده است، و به همین سبب امروز هیچ گونه نمونه‌ی از آن در دست نیست که نسیب - اشعار عاشقانه مقدمه‌ی قصیده - در اثر چه عاملی و کی و در کجا به وجود آمده، و از قرن اول تا هفتم میلادی در آغاز قصیده سرایی جای گرفته است ...

۱- صورتگر، ۹: ۶

۲- شفیعی کدکنی، ۱۳۶۸: ۴۳